

Vindskären, Väderön, Stormudden, för att bara nämna några av de exempel som I. Modéer behandlar i sin uppsats Vindholm och Väderö (NoB 20, 1932, s. 138 f.). Kusten utanför Gannarve, nedanför landborgen är flack och lämnar havsstormar och virvelvindar fritt spelrum över de många grynnorna och landtungan väster om Gannarveviken. *Riðanes* är onekligen en adekvat benämning på landtungan ifråga. Genom landhöjningen kan man räkna med att den under medeltiden har varit mindre, mera näsformig. Oavsett vilket näs som varit *Riðanes* har namnet tyvärr inte lämnat några spår i traktens nutida topografi, och ingen av dem som tillfrågats, barnfödda i Gannarve eller med goda kunskaper om bygdetraditionen har kunnat ge belägg på det. En reminiscens ger möjligen en »Charta öfwer Klinte Sochn 1702, renoverad 1752» (Lantmäteristyrelsens arkiv, sign. H 51-1: 1) på vilken ägan T 595 närmast omkring Gannarveviken och gränsande till Gannarve benämnes »Näsgierdet», då tillhörande »Mullda i Fröjel Sochn» men »bytt från St. Snögrinde i Klinte». Förklaringen till att Johan har fått sin gravplats i Klinte skall kanske ses mot bakgrunden av liknande skiftningar i ägoförhållandena.

Om bönen Pater noster se G 35 och G 161. Svarabhaktivokalen i *noster* är gutniskt influerad: *nostur*, flerfaldigt belagd i runinskrifterna: G 67, 115, 161. Förbönen avsågs gälla inte bara den döde Johans själ utan även andras (**paira**), som förlusten av inskriftens avslutning förmenar oss kunskap om. Fallet tycks analogt med andra gravtexter, t. ex. på stenen G 67 Sproge k:a, ursprungligen lagd över den döde Botulv på Burg men avsedd för flera: **napi : gup : paira : sial : allra : sum : hiar : huilas : under**. Också G 166 har alltså, som så många andra av Gotlands runristade gravhällar, uttryckligen täckt en familjegrav.

Anmärkningsvärd är den stungna **p**-runan (**ð**), som är sällsynt men också har använts i G 132, 159: c, 174, 178. Likaså förekomsten av bestämd artikel (**smiðrinn**) och stavningen (**nn**). Dessa språkliga drag jävar icke Monica Rydbecks konstvetenskapliga datering av hällen till förra hälften av 1300-talet.

167. Klinte kyrka

Pl. 26

Litteratur: L 1752, S 110, F 136. J. Peringskiöld, Monumenta Sveo-Gothorum, Vol. 8 (hs Fh 8 i Kungl. Bibl.), bl. 92, 102; C. G. Hilfeling, Resejournal 1799 (hs Fm 57: 6 i Kungl. Bibl.), s. 166 f.; N. J. Ekdahl, Resa på Gotland 1826 (ATA), s. 15; J. G. Liljegren, Runlära (1832), s. 151; W. Uppström, Brev t. C. Säve 17.8.1864 (i C. Säve, Runologiska anteckningar 21, ATA); C. Säve, brev t. P. A. Säve 28.8.1864 (avskr. i hs R 623: 5 i UUB, s. 632); P. A. Säve, Reseberättelse 1864 (ATA), s. 295, Gotland 1864 (hs S 40 n i UUB), s. 190; A. Ahlander, Runstenar i Klinte på Gotland (anteckningsblad juli 1886 i P. A. Säves samling S 170 II i UUB); H. Pipping, Runinskrifter undersökta år 1902 (ATA), nr 10; O. v. Friesen i Sveriges kyrkor, Gotland bd 3 (1942), s. 329; E. Wessén, Utkast till manus (ATA); E. Svärdström, Runfynd 1971 (i Fornvännen 1972), s. 255.

Äldre avbildningar: Bläckteckning av okänd i Peringskiöld a. a. bl. 102; H. Pipping foto 1902.

Gravhäll med runinskrift. Den ligger på kyrkogården 50 m S om kyrktornets sydvästra hörn, i grässlutningen, 2 m V om grusgången ner mot nya kyrkogården.

Teckningen hos Peringskiöld (fig. 20) har påskriften »Finnes på Klinte kyrkiogård och på södra sidan». Samma lokal uppger C. G. Hilfeling 1799. N. J. Ekdahl betecknar den som »fragment af grafsten från kyrkogården». P. A. Säve uppger inte stenens belägenhet. Det gör däremot W. Uppström 1864: »på en graf 12 f. fr. sydportalen». Också pastor A. Ahlander uppger den 1886 ligga »midtför sydöstra portalen», dvs. korportalen, förmodligen samma plats som den hade på 1700-talet. Hugo Pipping antecknar 1902: »Ligger på Klinte kyrkogård söder om skeppets portal. Tillhör Valla gård, enligt uppgift af kyrkvärden, som själf är hemma från Valla.» O. v. Friesen sökte den förgäves 1923 och E. Wessén 1944 och 1961. I samband med Runverkets fältarbeten 1970 återfanns den på sin nuvarande plats.

Grå kalksten. Trapetsoid form med avfasade hörn nedtill. Längd 1,81 m, bredd upptill (i höjd med inskriftsbandet) 1,21 m, nedtill (över runan 36 b) 0,95 m. Runornas höjd 6–7,5 cm. Hällen är hårt sliten, endast ett fåtal runor är numera läsliga, det övriga är i det närmaste utplånat. Det gäller även ringkorset i hällens mitt. Slitna och otydliga bokstavsinskriftnationer ovanför och nedanför korset vittnar om att

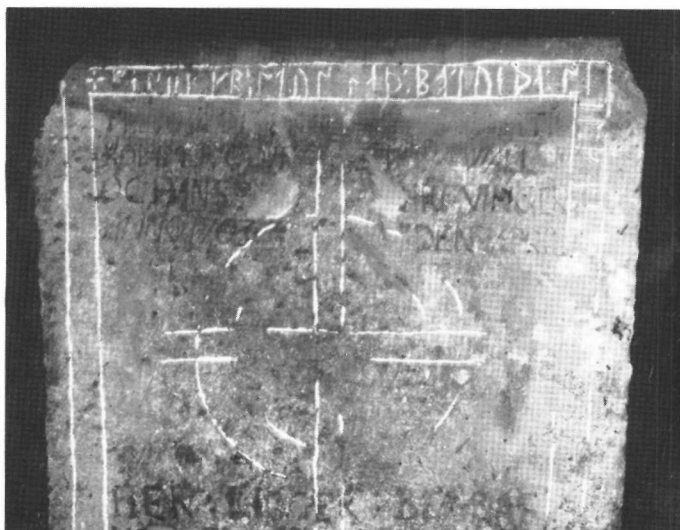

Fig. 22. G 167. Klinte kyrka. Foto H. Pipping 1902.

stenen brukats som gravhäll på nytt åren 1602 och 1703. I den senaste texten ingår gårdsnamnet Valle, vilket är den närmaste anledningen till att hällen tidigare var tillfinnandes i Valles gravkvarter.

Inskrift (supplerad efter Pipping, här fig. 22, samt – r. 39 – efter P. A. Säve):

+ **gesuṣ** [kr] i [st] **us nap : botuiṣa : siāl** [: k ... l - ... u] ... u ...- **til byn [a]** ...

5 10 15 20 25 30 35

»Jesus Kristus vare nådig mot Botvids själ ...»

Till läsningen: Inskriften inledes med ett litet kors längst upp till vänster i huvudändans inskriftsband. Runorna **a**, **n**, **o**, **t** har ensidiga bistavar, **s** har gotländsk form. Av 1 **g** återstår bara ett litet stycke av bistaven; Pipping: »punkten något osäker». Av 2 **e** är huvudstavens mittparti bevarat, punkten kan inte längre urskiljas; Pipping har inte kommenterat sin läsning **e**. 3 **s** är klar till sin gotländska form men skadad. Mittpartiet av 4 **u** är bevarat. Av 5 **s** finns endast ett par korta stycken av huvudstaven kvar; Pipping: »af bistafvarna synes knappt mera än ett litet stycke just där de sammanlöpa.» Beträffande markering av ordskillnad säger Pipping, att mellan r. 5 och 6 samt r. 12 och 13 »plats finnes för skiljetecken, men jag har ej sett dem». Av 8 **i** återstår bara smärre delar, av 6–7 **kr** och 9–10 **st** ingenting alls; Pipping anser sig dock ha funnit tillräckliga ristningsspår för sin läsning **akribi**. 11 **u** och 12 **s** är fullt läsbara. Av 13 **n** återstår endast obetydligt, men bistavens anslutning till huvudstaven säkerställer läsningen. Runföljden 14–24 är säker, bistaven i 22 **a** mycket kort. R. 25 är en fullständig huvudstav men numera utan spår av bistav; inte heller Pipping fann här någon **a**-bistav bevarad. I 26 **l** är delar av både huvudstav och bistav urskiljbara. Efter r. 26 är högra långsidans text praktiskt taget utplånad; en **u**-runa (31) kan dock någorlunda urskiljas. Pipping har tyckt sig kunna urskilja 27 **k**, 28 **l**, spår av en huvudstav efter 28 **l**, spår av bistaven till 30 **u** samt av den osäkra 31 **u** »strödda spår». Vid fotändan är allt förlorat före r. 32, nedre delen av en huvudstav. Tillräckliga spår säkerställer de delvis bortnötta runorna 33–38. Den **a**-runa som P. A. Säve iakttagit efter 38 **n**, och som rimligen en gång funnits, har varken Pipping eller jag funnit spår av.

Teckningen i Peringskiölds Monumenta bl. 102: + **kesus : kristus : nap : botuiṣa : siāl** :: läsningen å bl. 92, här fig. 23, är mycket bristfällig men bör noteras, då den okände upphovsmannen försökt läsa även början av högra långsidans text: + **gisul kristus nap botpipo : liil : kilzi : lalumivmn** ... – Hilfe-ling: + **gisus : kristus : napi : botuiṣa : siāl**. – Ekdahl: **kistim : ikius nap : butuiṣi : siāl : kilz a** :

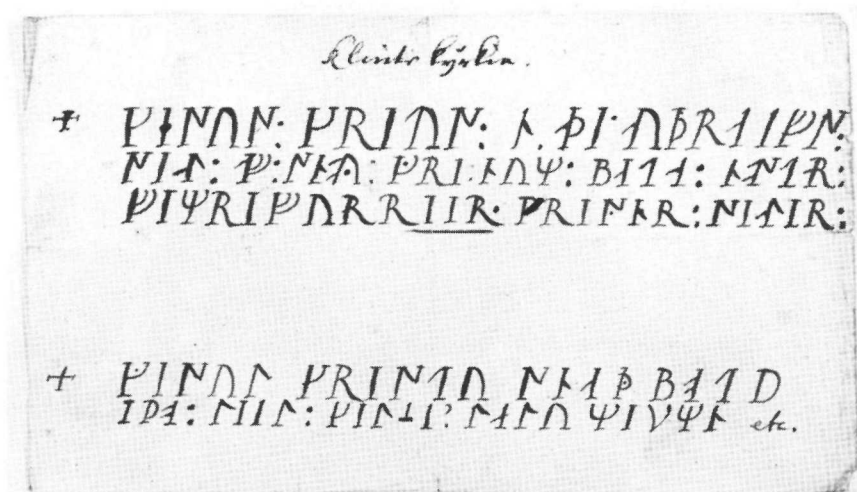

Fig. 23. G 167, 168. Klinte kyrka. Efter uppteckningar i J. Peringskiölds Monumenta, bl. 92.

uallum : – Carl Säve (S 110) har inte själv sett inskriften; han återger L 1752, som i sin tur bygger på Hilfeling och Ekdahl. – P. A. Säve har inte någon fullständig läsning utan hänvisar till S 110 och anmärker: »men orden *kils a : wallum* är mycket otydliga. Å ett stenens hörn står: ... *I-til-byna* ...» – A. Ahlanders läsning äger sitt värde genom redovisningen av det otydliga mellanpartiet, men helt självständig torde den knappast vara: **gisis : kristus : nap : botuipa si-l : kils : i : uallum : ...**

Om namnet på den döde, *Botviðr*, se G 64. Verbformen **nap** är givetvis, som i alla övriga runbelägg på formeln, pres. konj. 3 sg., här med utelämnat *i*. Runföljden 33–39 innehåller prepositionen *til* och resterna av substantivet *bøn* f. 'bön', gen. sg. eller pl., ensamt eller i sammansättning.

Klar till sin innebörd är endast inskriftens början. Den har följt ett mönster, som återfinnes på många gotländska rungravhällar (t. ex. G 115). Ofta förekommer bönen i inskrifternas avslutning och då merendels utvidgad med ett *ok allum kristnum sialum*. En i övrigt traditionell text kan också ha följts av ett *naði Guð þaira sial, allra sum hiar hvilas undir* (t. ex. G 65). Det är inte alldeles uteslutet, att G 167 kan ha haft en liknande fortsättning.

Ekdahls läsning **a : uallum** (Ahlander: **i : uallum**) har dock givit den tidigare forskningen uppslaget, att det nu nästan utplånade partiet skulle innehålla gårdsnamnet Valle (1 km N om Klinte kyrka). Carl Säve återger inskriften med »hyfsad» text: *Gisis Kristus nabi Botwiþa sial, Gils(?), a Wallum*, dock utan kommentar till den oklara avfattningen. Pipping och Wessén ställer sig inte avvisande till förslaget. Gravskriften 1703 och belägenheten 1902 med väst-östlig riktning i Valles gravkvarter kan dock inte, som de menar, styrka runhällens ursprungliga samband med gården, även om det i och för sig är rimligt att sentida Valle-bor begagnat sig av en av gårdens gamla hällar för nya begravingar. Den runologiska bedömningen måste här ensam vara avgörande. Ekdahls läsning är visserligen vad gäller ortnamnet bestickande och kan naturligtvis vara riktig, men hans tillförlitlighet som runläsare är tyvärr icke höjd över varje tvivel (märk läsningen av andra detaljer). Dessutom måste inskriften vid besöket 1826 ha varit mycket otydlig, vilket framgår av att Hilfeling, som genomgående visat sig vara en observant och omdömesgill granskare, i sin år 1799 återgivna läsning har avstått från en redovisning av runpartiet ifråga. Ekdahls läsning bör därför, enligt min mening, inte reservationslöst läggas till grund för en tolkning av den förstörda runföljden som en Ortsbestämning. Det är också anledningen till att den inte har medtagits i huvudtexten ovan. Men skulle läsningen ifråga trots allt vara riktig, ligger det närmast till hands att fatta uttrycket *Gils a Vallum* som subjekt i den sats som längre fram talar om bön; mannen ifråga kan tänkas ha genom gåva till kyrkan medverkat till själåbön för den döde och kanske för sig själv. Namnformen *Gils* (av *Gisl*, med meta-

tes) är försvarlig, särskilt under senmedeltiden, men den är sällsynt som självständigt namn (SMP-samlingarna har två belägg, ett från Småland, ett från Södermanland). Den är vanligare i sammansättningar. Ortnamnsarkivets i Uppsala äldsta säkra belägg på Valle är *per valle* (1523 skb. G).

Det lilla textfragmentet med runorna 33–39 antyder, att de förlorade partierna i den ursprungliga inskriften har haft en avfattning utanför det schablonmässiga.

Resterna av det ornamentala korset daterar hällen till 1300-talet.

168. Klinte kyrka

Litteratur: F 138. J. Peringskiöld, *Monumenta Sveo-Gothorum*, Vol. 8 (hs F h 8 i Kungl. Bibl.), bl. 92, 102; G. Wallin, *Analecta Gothlandica* I (dep. i Kungl. Bibl.), s. 1067; O. v. Friesen i *Sveriges kyrkor*, Gotland bd 3 (1942), s. 329; E. Wessén, *Utkast till manus (ATA)*; E. Svärdström, *Rapport 23.7.1971 (ATA)*.

Avbildning: Bläckteckning av okänd i Peringskiöld a. a. bl. 102.

Gravhäll med runinskrift. Den är förkommen och känd endast genom uppteckningar i J. Peringskiölds och G. Wallins samlingar (1600- och 1700-talen).

Lokalbestämningen är i Peringskiölds *Monumenta*, bl. 102: »Denna sten är uprätt mot then södra muren af Klinte kyrkio», i Wallins *Analecta* endast »På Klinte Kyrkiogård». Det är inte troligt att denna runhäll är en av de två »aldeles förnötte Runstenar», som C. G. Hilfeling år 1799 fann söder om kyrkan »aldeles oläselige» (hs F m 57: 6 i Kungl. Bibl.). Gravhällen eftersöktes förgäves av O. v. Friesen 1923, E. Wessén 1944 och 1961 samt senast i samband med Runverkets fältarbeten 1973.

Av teckningen i Peringskiölds *Monumenta* bl. 102, här fig. 20, kan man inte draga någon slutsats angående stenens form och eventuella dekor (jfr samma tecknares rektangulära bild av den trapetsoida, korsprydda G 167). En streckad linje nedtill markerar, att hällens nedersta del inte var tillgänglig för granskning, nedsjunken i marken eller möjligen avslagen. Situationen har varit densamma för Wallins upptecknare, däremot inte för den granskare som kommer till tals i Peringskiölds *Monumenta* bl. 92. För denne har hela inskriften varit tillgänglig, men det är omöjligt att utifrån de summariska källorna avgöra om hans besök i tiden ligger före eller efter de andras.

Inskrift (efter F h 8 bl. 102, här fig. 20, supplerad efter F h 8 bl. 92, här fig. 23):

+ **gesus : kristus : nāpi : aūtraifs : sial : af : snoy : krin : tum : bata : nostar : afi :**
 5 10 15 20 25 30 35 40 45
maria [furriir · krisnr : sialir :]
 50 55 60 65

»Jesús Kristus vare nådig mot Audraivs själ från Snögrinde. (Bedjen) Pater noster, Ave Maria för alla kristna själar!»

Förre delen av uppteckningen i F h 8 bl. 92 r. 1–51: + **kesus : kritus : nāpi : aūpraifs : sial : af : snoy : gri : num : bata : nostar : fi mri.** – Uppteckningen i Wallins *Analecta* (fig. 24): + **kesus : krisus : npi : aūpraifs : sial : af : snou : gri : ntum : rata : ostar : afi : mari :.**

Båda dessa uppteckningar har sålunda namnet 16–21 **aūpraifs**, vilket sannolikt är det rätta, likaså binderuna i ortnamnet. För övrigt stämmer uppteckningarna tämligen väl överens, vilket tyder på att inskriften varit relativt lättläst och väl bevarad.

Om namnet *Auðraifr* se G 47, där det också förekommer; i övrigt saknas belägg. Snögrinde (*Snoygrinda*) är namnet på gårdar Ö om Klinte kyrka, stamgården Stora Snögrinde en dryg kilometer i östnord-